

Werk

Titel: Herbarium Amboinense, plurimas conplectens arbores, frutices, herbas, plantas ter...

Jahr: 1743

Kollektion: Zoologica

Werk Id: PPN369546733

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PID=PPN369546733> | LOG_0237

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369546733>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

CAPUT TRIGESIMUM XXXVIII. HOOFDSTUK.
OCTAVUM.*Tanarius major. Okir.**De groote Taan-Boom.*

Hæc arbor formam & altitudinem habet. Arboris rubra seu Aycou, quæ cortice obducitur fusco, nigricante, & rugoso, qui interne est lentus, & viscosus, ac vix semi-digitum crassus, totusque decorticari potest.

Rami in multos dividuntur breves ramulos, quibus folia insident, per bina & tria paria cruciata, horum vero extremum tribus plerumque simul conjunctis clauditur. Pyri foliis sunt similia, quatuor & quinque pollices longa, binos lata, vetustarum vero arborum sunt minora & angustiora, suntque porro glabra, crassa, ac vix notabilibus venulis pertexta, ad oras leviter ferrata, seu plerumque obtuse dentata.

Fructus quaterni & quini simul dependent forma semi perfectarum Uvarum parvo ex racemo, qui sunt duri, rugosi, & fusci, quasi arena conspersi, intus duri quoque sunt instar veteris Pinangæ, inque centro parvus reconditur nucleus instar seminis Catjang, sed oblongior.

Arboris lignum satis solidum est, ac tignis utile; Fructus Januario in conspectum veniunt, inque levibus crescit silvis circa *Cajoe Poeti*.

Nomen. Latine *Tanarius major*. Malaice *Oebat rede*, h. e. *Pharmacum retium*. Belgice *groote Taan-boom*. Amboinice in *Leytimora Okir*.

Ufus. Arboris cortex potissimum in usu est ad majora retia tingenda, uti supra in *Aycou* fuit dictum, de quo modum vide in *Arbore rubra*. cap. 41. quumque truncus tam sæpe a cortice spoliatur, hinc raro fructus profert.

Alia mihi demonstrabatur arbor pro *Oebat rede* seu *Tanario*, quæ longas gerebat rachides, quibus rara infidebant folia bina sibi obposita, ac plerumque cruciata. Cum illis *Nani* conveniebant, atque ab utraque parte erant acuminata, sed potissimum inferne, atque in ramis fere sessilia erant, intense viridia, cinereis maculis conspersa, cæterum glabra & fragilia, subtus venulis pertexta subtilibus, quæ plurimos formant sinus. Quinque, sex, & octo pollices longa sunt, tres quatuorque digitos lata, saporis quodammodo ad *Aycou* adcedentis: Trunci cortex externe fordide viridis est & fissus, interne albus, succosus, mollis, ac succus, rufescens, saporis primo dulcis, dein amari & inter manducandum viscosus; qui magnis in frustis ex arbore facile divelli potest, ramorum vero cortex rufus est. Truncus binarum ulnarum crassitiem habet, atque ligni medullium rubet, estque durum vel arduum cadenti, non tamen durabile in ædificiis, quum nimis cito coscos generet.

Fructus Augusto & Septembri bini tresve simul dependent magnitudine globuli sclopeti, non sphaerici, sed parum angulosi, ac superius parum umbilicati, ex cinereo virides & rugosi, instar in maturorum *Mespilorum*: Intus continent officulum ingens & durum atque angulosum, multisque foveis excavatum, tenui obductum carne, quæ digitis cedit, & friabilis est, ac si arena esset composita, saporis austri: Invenitur autem in via, quæ ad *Sojam* tendit in densis silvis: *Kilangensis Ebe* vocatur, *Sojenses* vero dicebant neutiquam esse *Oebat rede*, sed latifolium *Nani*, quod verosimile videtur.

Sic quoque cortex *Arboris Clypeorum* ad retia tingenda adhibetur, potissimum vero a *Sinensibus* & *pergrinis*, quod meo judicio fit, quum veram *Tanarium* sufficienti quantitate conquirere vel invenire nequeant, atque hic cortex hunc in finem multo præstantior est illo *Mangii*, qui satis fortiter tingit, sed illo laborat vitio, quod retia consumat & perdat, si diu ficca fuerint suspensa, ita ut supra memorata *Tanarius* ulterius investiganda sit, quum forte compertum erit, *Leytimorensis Okir* haud multum differre ab *Hitoensi Ubel*.

Tabula Centesima Vigesima Secunda

Ramum exhibet *Tanarii majoris Okir* dictæ.

CAPUT

Deze boom is in de gedaante en hoogte van Arbor rubra of Aycou, met een bruynen, swartachtigen, en ruygen schorsse, van binnen ros, taay, en slymerig, schaars een halve vinger dik, en laat zig geheel afschillen.

De takken verdeelen bun in veele korte ryskens, daar aan de bladeren staan, 2. en 3. paren in 't kruys, doch aan 't voorste of uytterste der ryskens gemeenlyk 3. by malkanderen. Zy zyn de Peere-bladeren gelyk, 4. en 5. duymen lang, twee dito breed, doch aan de oude bomen zyn ze kleender, en smalder; voorts zynze glad, dik, met pas kennelyke ribbetjes, en aan de kanten syn getand, doch aan de meeste zyn de tanden stomp.

De vruchten hangen 4. a 5. by malkander, in de gedaante van half volwasse druiven, aan een kleene tros, hard, ruyg, bruynachtig, en als met zand bestrooyt, binnen zynze doorgaans hard, als een oude *Pienang*, en in de midden een kleene korf, als een *Catjang*, doch langwerpiger.

Het hout is redelyk massief, en tot timmeren bequaam, de vruchten ziet men in *January*, en hy wagt in deligte bosschen, omtrent de *Cajoe Poeti*.

Naam. In 't Latyn *Tanarius major*. Op *Maleys* *Oebat rede*, dat is *Pharmacum retium*. In 't Duitfch *groote Taan-boom*. Amboinsch op *Leytimor Okir*.

Gebruik. Den bast van deze boom is meest in gebruyk om groote netten te tanen, gelyk boven in *Aycou* gezegt is, waar van ziet de manier in *Arbor rubra*, cap. 41. en dewyl den stam zo dikwils van zyn bast berooft werd, zo komt het, dat hy zelden vruchten draagt.

Nog een anderen boom wierd my getoond voor een *Oebat rede* of *Taan-boom*, dewelke hadde lange ryskens, daar aan weinige bladeren stonden, 2. en 2. tegen malkander, en moest in 't kruys, zy geloken die van *Nani*. waren agter en voor toegespitst, doch meest na agterentoe, schier tegen de takken aan, hoog-groen, met graauwe plekken, anders glad en bros, van onderen met fyne adertjes doorregen, die veele bogten maken. Zy zyn lang 5. 6. en 8. duymen, drie en vier vingers breed, van smaak een weinige na den *Aycou* trekkende. De schorsse des stams is van buyten wyl-groen, en gescheurt, van binnen wit, zappig, week, maar ros bestervende, van smaak eerst zoet, daar na raauw, en in 't knouwen lymig, met groote stukken gemakkelyk van den boom af te trekken; aan de takken is ze ros, de stam is wel twee vademen dik, en 't hout omtrent het hart, trekt na den roden, bart om te kappen, egter niet durabel in 't bouwven, om dat het te baast wormstekig word.

De vruchten vind men in *Augustus* en *September*, hangende twee of drie by malkander, in de grootte van een *Musquets-kogel*, dog niet rond, maar wat boekig, en voor met een kuyltje, grauw-groen, en wat ruyg, als onrype *Mispelen*. Binnen leyd een groote en harde steen, ook boekig, en vol kuyltjes, omgeven met een dun vleesch, en onder de vingers bryfelig, als zand, zeer wrang van smaak, staat op de weg van *Soja* in 't digte bosch, die van *Kilang* noemen het *Ehe*, dog die van *Soja* zeiden, dat dit geen *Oebat rede* was, maar een grootbladige *Nani*, het welk ook waarschynelyk is.

Zo werd ook den bast van den *Arbor Clypeorum* tot het tanen gebruykt, dog meest van de *Chinezen* en vreemdelingen, 't welk myns oordeels geschiet, om dat zy den regten *Taanboom* in overvloed niet kunnen vinden, endeze schorsse in alle maniere nog beter is, dan die *Mangi*, dewelke wel treffelyk taand, maar die fowwt heeft, datze de netten opvreet, en bros maakt, alsze lang droog hangen, en de boven genoemde *Taan-bomen* moeten nog nader onderzocht werden, wanneer men misschien bevinden zal, dat 't *Leytimoorse Okir* niet veel verschild van den *Hitoëezen Ubel*.

De Hondert twee en twintigste Plaat

Vertoont een Tak van de groote Taan-Boom, *Okir* genaamt.

XXXIX.

